

e - I S S N 2 6 6 9 - 2 4 4 9

Archivum Lithuanicum 23

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT CHICAGO
VILNIAUS UNIVERSITETAS
VILNIAUS UNIVERSITETO ŠIAULIŲ AKADEMIJA
VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

ARCHIVUM *Lithuanicum* 23

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
VILNIUS 2021

Redaktorių kolegija / Editorial Board:

PROF. HABIL. DR. *Giedrius Subačius* (filologija / philology),
(vyriausiasis redaktorius / editor),

UNIVERSITY OF ILLINOIS AT CHICAGO,
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS, VILNIUS

DR. *Birutė Triškaitė* (filologija / philology),
(vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja / associate editor),

LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

HABIL. DR. *Ona Aleknavičienė* (filologija / philology),
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

PROF. HABIL. DR. *Roma Bončkutė* (filologija / philology),
KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

PROF. DR. *Pietro U. Dini* (kalbotyra / linguistics),
UNIVERSITÀ DI PISA

PROF. HABIL. DR. *Jolanta Gelumbeckaitė* (kalbotyra / linguistics),
JOHANN WOLFGANG GOETHE-UNIVERSITÄT FRANKFURT AM MAIN

DR. *Reda Griškaitė* (istorija / history),
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS, VILNIUS

DOC. DR. *Birutė Kabašinskaitė* (filologija / philology),
VILNIAUS UNIVERSITETAS

PROF. HABIL. DR. *Bronius Maskuliūnas* (filologija / philology),
VILNIAUS UNIVERSITETO ŠIAULIŲ AKADEMIJA

PROF. DR. *Jurgis Pakerys* (filologija / philology),
VILNIAUS UNIVERSITETAS

PROF. HABIL. DR. *Rūta Petrauskaitė* (filologija / philology),
VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS, KAUNAS

HABIL. DR. *Christiane Schiller* (kalbotyra / linguistics),
HUMBOLDT-UNIVERSITÄT ZU BERLIN

PROF. DR. *William R. Schmalstieg* † (kalbotyra / linguistics),
PENNSYLVANIA STATE UNIVERSITY, UNIVERSITY COLLEGE

HABIL. DR. *Darius Staliūnas* (istorija / history),
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS, VILNIUS

DR. *Mindaugas Šinkūnas* (kalbotyra / linguistics),
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

DR. *Aurelija Tamošiūnaitė* (filologija / philology),
JOHANNES GUTENBERG-UNIVERSITÄT MAINZ

DR. *Jurgita Venckienė* (filologija / philology),
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

Turinys (Contents)

Straipsniai (Articles)

Dovilė Gervytė

Maironio autoređagavimas: neapsisprendimo dėl pakeitimų pernaša o 9

Mindaugas Šinkūnas

Korektūriniai spaudos skirtumai kai kuriose lietuviškose XVI–XVII a. knygoose o 41

Birutė Triškaitė

Jono Jokūbo Kvanto akademinės veiklos ataskaita:

Karaliaučiaus universiteto Lietuvių kalbos seminaras 1724 m. o 59

Ona Aleknavičienė

Kalba ir tapatybė Kristijono Gotlybo Milkaus žodyno *Littauisch-deutsches und Deutsch-littauisches Wörter-Buch* (1800) pratarmėse: diskurso analizė o 101

Inga Strungytė-Liugienė

Johanno Arndto *Rojaus Darželio* maldų redagavimo istorija (1807–1817) o 137

Jurgita Venckienė

Kazimiero Jauniaus *Lietuviškas Kalbomōklis. Baltiko padangese* (1897) –

Jono Jablonskio *Lietuviškos kalbos gramatikos* (1901) šaltinis o 161

Reda Griškaitė

Teodoro Narbuto mokslinė korespondencija kaip veikalo

Dzieje narodu litewskiego „akademiškumo“ liudijimas o 191

Roma Bončkutė

Johannes Voigto *Geschichte Preußens* (1827–1839) nuorodos

Simono Daukanto veikale *BUDA Senowęs-Lėtuwiū Kalnienū ir Zámajtiū* (1845) o 269

Карина Чарыкова

Топография Симонаса Даукантаса в Санкт-Петербурге o 299

Recenzijos (Reviews)

Roma Bončkutė

Recenzuojama: Rita Šepetytė (par.),

Pamokslai vairingose materijose, sakyti Ambroziejaus Pabrėžos, 2020 o 351

Silva Pocyte

Recenzuojama: Domas Kaunas,

Martynas Jankus. Tautos vienytojas ir lietuvių spaudos kūrėjas, 2021 ○ 359

Diskusijos, apžvalgos, pastabos (Discussions, Surveys, Notes)

Mortimer Drach

CorDon – A Deeply Annotated Digital Corpus
of the Works of Kristijonas Donelaitis ○ 367

Pietro U. Dini

In memoriam: Williamas Riegelis Schmalstiegas (1929–2021) ○ 391

Giedrius Subačius

In memoriam: Susitikimai su Williamu R. Schmalstiegu (1929–2021) ○ 397

Christiane Schiller

In memoriam: Gertrud Bense (1930–2021) ○ 405

Pietro U. Dini
Università di Pisa

In memoriam: Williamas Riegelis Schmalstiegas (1929–2021)

Williamas Riegelis Schmalstiegas (1929 10 03–2021 01 22) gerą savo gyvenimo dalį praleido Pensilvanijoje, kur įsikūrė 1964 m. (Penn State University, Steit Koledžo mieste). Jis studijavo Minesotos universitete ir vėliau Kolumbijos universitete Niujorke pas André Martinet. Pradžioje tyrė rusų bei senovės slavų kalbas, vėliau ir vis labiau lietuvių ir senąją prūsų kalbą. Daugelis jo darbų, skelbtų solidžiomis monografijomis, taip pat daug kitų autorių knygų recenzijų, išbarstyti įvairiuose tarptautiniuose žurnaluose, remiasi ir slavų, ir baltų kalbų duomenimis, tačiau visuomet aiškūs ir tikslūs lieka indoeuropeistikos ir lyginamosios lingvistikos rėmai, o jo originalios pažiūros apie fonologiją, vardažodžių ir veiksmažodžių formų raidas, morfologijos ir sintaksės sąveiką yra apibendrintos knygoje *Indo-European Linguistics: A New Synthesis* (1980)¹. Šias tris sritis Schmalstiegas sujungė nuosekliai metodologiškai. Su šiomis temomis susijęs ir agento kilmininko indoeuropiečių kalbose tyrimas (1995a)².

Schmalstiegui patiko pasakoti apie savo, kaip jis sakė, asmeninį rekordą, tai yra, kad tolimais 1970-aisiais jis buvęs vienintelis JAV kalbininkas (ir vienas iš dviejų „Vakarų“ kraštų kartu su Wolfgangu P. Schmidu), dalyvavęs II baltistų suvažiavime Vilniuje. Nuo to laiko jo pranešimai tapo kaip ir atskaitos tašku visuose pagrindiniuose moksliniuose baltistikos renginiuose, o ir jo pasisakymai, visuomet atidūs, pagarbūs pašnekovams, kolegų buvo išklausomi ir vertinami. Na, ne mažiau populiarumo sulaukė ir jo anekdotai, jo pasakojami po mokslinių sesijų.

Moksliniais tikslais Schmalstiegas Europoje viešėjo dviejuose trijuose pagrindiniuose miestuose: Breisgau Freiburge ir Eichštete (Vokietijoje), kur bendravo su Alfredu Bammesbergeriu, ir Vilniuje, kur per pirmąją savo viešnagę parengė pirmąją prūsų kalbos gramatiką, pagrįstą fonologija (*An Old Prussian Grammar: The Phonology and Morphology of the Three Catechisms*, 1974³). Ši knyga sukėlė plačią diskusiją apie prūsų tekstų rašybos patikimumą, taip pat iškėlė klausimą, iki kokio laipsnio galima

1 Schmalstieg 1980.

2 Schmalstieg 1995a.

3 Schmalstieg 1974.

WILLIAMAS R. SCHMALSTIEGAS JAUNYSTIŲ. FOTOGRAFIJA IŠ ŠEIMOS ARCHYVO

pritaikyti Williamo Labovo progresyvaus lingvistinio keitimo taisykles tokiam skurdžiam duomenų korpusui kaip prūsų kalbos.

Taip pat iš prūsistikos dar parengė *Studies in Old Prussian. A Critical Review of the Relevant Literature in the Field since 1945* (1976a)⁴ ir pagaliau *Studies in Old Prussian. A Critical Review of the Relevant Literature in the Field since 1975 until 2005* (2015)⁵, jau nekalbant apie daugelį mažesnės apimties straipsnių.

Iš kitų jo studijų reikia paminėti bent *An Introduction to Old Church Slavic* (1976b)⁶, *A Lithuanian Historical Syntax* (1988)⁷, *An Introduction to Old Russian* (1995b)⁸, *The Historical Morphology of the Baltic Verb* (2000)⁹ – ir tai tik patys didžiausi jo veikalai. Nuo 1955 m. daugelį metų redaguodamas žurnalą *General Linguistics* įtraukė į jį ir baltistinių bei slavistinių temų. Verta prisiminti, kad būtent šiame žurnale 1975 m. jis pirmą kartą skelbė ir komentavo vadinamąjį Bazelio pėdsaką prūsų kalba.

Be to, stengėsi, kad būtų verčiami jo kolegų darbai į anglų kalbą ir dažnai pats redagavo (pavyzdžiui, Benjamino Jėgerio ir Janio Endzelino *Comparative Phonology and Morphology of the Baltic Languages* (1971b)¹⁰; Algirdo Sabaliausko *Noted Scholars of the Lithuanian Language* (1973)¹¹ ir *We, the Balts* (1993)¹²; Zigmo Zinkevičiaus *The History of the Lithuanian Language* (1996, 1998)¹³; Vytauto Ambrazo (ed.) *Lithuanian Grammar* (1997, 2006)¹⁴; Pietro U. Dinio *Foundations of Baltic Languages* (2014)¹⁵) ir rūpestingai prižiūrėjo, kad tokie projektai būtų įgyvendinti. Kartu su Thomu Magneriu parengė rinkinį *Baltic Linguistics* (1970)¹⁶.

Schmalstiegas aktyviai bendradarbiavo su Lietuvos mokslo žurnalais, ypač su *Baltistica*, taip pat lietuvių išeivijos *Lituanus*. Pabrėžtina, kad *Archivum Lithuanicum* redakcinės kolegijos narys jis buvo nuo pat žurnalo įkūrimo 1999 m. Be to, negalima nepaminėti lietuvių kalbos vadovėlio *Introduction to Modern Lithuanian* (1966 m. ir daug vėlesnių leidimų bent iki 1999 metų!)¹⁷, kurį Schmalstiegas parašė kartu su Leonardu Dambriūnu ir Antanu Klimu. Manau, kad visiems užsienio baltistams tai buvęs beveik vienintelis būdas pramokti lietuvių kalbos prieš Lietuvai tampant nepriklausoma ir dar vėliau. Prisimenu, kad 1983 m. Lietuvoje pats labai sėkmingai mokiausi iš šio vadovėlio; kiekvieną dieną turėjau prašyti, kad jį išduotų iš Vilniaus universiteto bibliotekos „specfondo“, buvau gavęs specialų leidimą ta knyga naudotis.

Į Lietuvą jis buvo nuvykęs ne vieną kartą. Ten Schmalstiegas turėjo pažįstamų ir daug draugų, su kuriais palaikė glaudžius ryšius. Prisimenu jo ilgą draugystę su Algirdu Sabaliausku (1929–2016). Vilniaus universitetas 1994 m. suteikė jam Vilniaus universiteto garbės daktaro vardą ir 2006 m. jis tapo Lietuvos MA užsienio nariu.

4 Schmalstiegas 1976a.

5 Schmalstiegas 2015.

6 Schmalstiegas 1976b.

7 Schmalstiegas 1988.

8 Schmalstiegas 1995b.

9 Schmalstiegas 2000.

10 Endzelins 1971b.

11 Sabaliauskas 1973.

12 Sabaliauskas 1993.

13 Zinkevičius 1996, 1998.

14 Ambrazas 1997, 2006.

15 Dini 2014.

16 Magner 1970.

17 Dambriūnas 1966, ²1972, ³1980, ⁴1990, ⁵1993.

1970 m. II baltistų kongreso metu Vilniuje prie Lietuvių literatūros ir kalbos instituto. Iš kairės pirmoje eilėje: Jonas Kruopas, Williamas R. Schmalstiegas, Kostas Korsakas ir Wolfgangas Schmidas; antroje eilėje: Jonas Kazlauskas, Simas Karaliūnas ir Vytautas Mažiulis; skaidrė daryta Schmalstiego aparatu

Daugelį metų dirbo Baltų ir slavų studijų komisijoje, taip pat Slavistų tarptautiniame komitete, buvo AABS prezidentu.

Jo 75-ojo gimtadienio proga kartu su Schmalstiego kolega ir labai geru bičiuliu profesoriumi Philipu Baldžiu iš to paties Penn State universiteto Pensilvanijoje man teko didelė garbė rengti vadinamąją *Schmalfestą* (taip vadinome ją rengdami), tiksliau sakant, jam skirtą knygą (*festšriftą*) *Studies in Baltic and Indo-European Linguistics* (2004)¹⁸, kuri lieka konkretus kolegų iš dviejų žemynų pagarbos Schmalstiegui ženklas. Toje knygoje Baldis yra pateikęs turbūt geriausią žodinį Schmalstiego portretą, t. y. *William R. Schmalstieg: The Man and the Scholar*¹⁹. Norėčiau čia priminti vieną jo pastabą, kad vienas iš būdingiausių Schmalstiego bruožų buvęs atidumas (*accuracy*) – iš tikrųjų tuo kiekvienas gali įsitikinti vien pavartęs jo darbus.

Drauge su Schmalstiegu pasitraukė gal paskutinis „kosmoistorinis baltistas“, priklausęs ankstesnei mokslininkų kartai (jai dar priskirčiau Vladimirą Toporovą, Vytautą Mažiulį, Zigmą Zinkevičių, Vytautą Ambrazą, Martą Rudzītę, Antaną Breidaką,

¹⁸ Baldi, Dini 2004.

¹⁹ Baldi 2004.

Wolfgangą P. Schmidą ir kt.), kuri formavo šiuolaikines lingvistines teorijas, per pokario dešimtmečius sutvirtino ir išplėtė baltistiką kaip atskirą discipliną. Todėl pabaigoje nėra retoriška teigti, kad Williamas R. Schmalstiegas paliko mums ne tik gerumo prisiminimus, bet ir sunkiai prilygstamą sekimo vertą pavyzdį.

Literatūra:

- AMBRAZAS, VYTAUTAS (ed.), 1997: *Lithuanian Grammar*, Vilnius: Baltos lankos.
- AMBRAZAS, VYTAUTAS (ed.), 2006: *Lithuanian Grammar*, Vilnius: Baltos lankos.
- BALDI, PHILIP, 2004: „William R. Schmalstieg: The Man and the Scholar“, *Philip Baldi, Pietro U. Dini (eds.), Studies in Baltic and Indo-European Linguistics: In Honor of William R. Schmalstieg*, Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, xi–xxi.
- BALDI, PHILIP; PIETRO U. DINI (eds.), 2004: *Studies in Baltic and Indo-European Linguistics: In Honor of William R. Schmalstieg*, Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- DAMBRIŪNAS, LEONARDAS; ANTANAS KLIMAS, WILLIAM R. SCHMALSTIEG, 1966: *Introduction to Modern Lithuanian*, Brooklyn, NY.: Franciscan Father Press (vėlesni leidimai: ²1972; ³1980; ⁴1990; ⁵1993 ir kt.).
- DINI, PIETRO U., 2014: *Foundations of Baltic Languages, į anglų kalbą išvertė Milda Bakšytė-Richardson*, Vilnius: Eugrimas.
- ENDZELĪNS, JĀNIS, 1971b: *Comparative Phonology and Morphology of the Baltic Languages, į anglų kalbą išvertė ir parengė William R. Schmalstieg, Benjamin Jēgers*, The Hague, Paris: Mouton.
- MAGNER, THOMAS; WILLIAM R. SCHMALSTIEG (eds.), 1970: *Baltic Linguistics*, University Park, London: The Pennsylvania State University Press.
- SABALIAUSKAS, ALGIRDAS, 1973: *Noted Scholars of the Lithuanian Language. Biographical Sketches, į anglų kalbą išvertė William R. Schmalstieg, Ruth Armentrout*, Chicago: Akademinės Skautijos Leidykla.
- SABALIAUSKAS, ALGIRDAS, 1993: *We, the Balts, į anglų kalbą išvertė Milda Bakšytė-Richardson*, Vilnius: Science and Encyclopedia Publishers.
- SCHMALSTIEG, WILLIAM R., 1974: *An Old Prussian Grammar: The Phonology and Morphology of the Three Catechisms*, University Park, London: The Pennsylvania State University Press.
- SCHMALSTIEG, WILLIAM R., 1976a: *Studies in Old Prussian. A Critical Review of the Relevant Literature in the Field since 1945*, University Park, London: The Pennsylvania State University Press.
- SCHMALSTIEG, WILLIAM R., 1976b: *An Introduction to Old Church Slavic*, Cambridge, MA: Slavica Publishers Inc.
- SCHMALSTIEG, WILLIAM R., 1980: *Indo-European Linguistics: A New Synthesis*, University Park, London: The Pennsylvania State University Press.
- SCHMALSTIEG, WILLIAM R., 1988: *A Lithuanian Historical Syntax*, Columbus, OH: Slavica Publishers Inc.

- SCHMALSTIEG, WILLIAM R., 1995a: *A Student Guide to the Genitive of Agent in the Indo-European Languages*. *Journal of Indo-European Studies*. Monograph 14, Washington, DC: Institute for the Study of Man Inc.
- SCHMALSTIEG, WILLIAM R., 1995b: *An Introduction to Old Russian*. *Journal of Indo-European Studies*. Monograph 15, Washington, DC: Institute for the Study of Man Inc.
- SCHMALSTIEG, WILLIAM R., 2000: *The Historical Morphology of the Baltic Verb*. *Journal of Indo-European Studies*. Monograph 37, Washington, DC: Institute for the Study of Man Inc.
- SCHMALSTIEG, WILLIAM R., 2015: *Studies in Old Prussian. A Critical Review of the Relevant Literature in the Field from 1975 until 2005*, Vilnius: Vaga.
- ZINKEVIČIUS, ZIGMAS, 1996: *The History of the Lithuanian Language, į anglų kalbą išvertė Ramunė Plioplys*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- ZINKEVIČIUS, ZIGMAS, 1998: *The History of the Lithuanian Language, į anglų kalbą išvertė Ramunė Plioplys*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

PIETRO U. DINI

Gauta 2021 m. spalio 3 d.

Dipartimento di Filologia, letteratura e linguistica

Università di Pisa

via S. Maria 36

I-56126 Pisa, Italia

el. p.: pietro.dini@unipi.it